

En grødeskærer laver forarbejdet på fjorden, og den flade høstmaskine fra firmaet Multidyk samler ålegræsset op. Øvelsen handler om at raffinere teknikken, så man kan høste og skaffe frø fra ålegræs i stor stil. Fotos: Jan Skriver

Sødygtig mejetærsker høster havets

Natur: Det åleslanke græs bryder bølgerne og skærmer landet, mens det er fiskenes vugge og fuglenes føde. Men i årtier har planten været i krise. Nu høster man ålegræs i et forsøg på at kunne så planten i skaldede fjordområder.

JAN SKRIVER
indland@jp.dk

Med et design som et skærebæret stævner fartøjet ud på fjorden, og så er høsten i gang.

Dagen byder på stille, varmt og tørt vejr, men på sin vis er høstvejret underordnet, og regnen kan bare komme an, for høsten foregår under vandet.

Afgrøden er ålegræs, der skaber de danske fjordes og kystnære farvandes undersøiske grønne enge.

Høstudbyttet er usikkert, for det er første gang i Danmark, ja i hele Europa, at man forsøgsvis vil høste frø af ålegræs til senere såning i stor skala.

»Vi tager udgangspunkt i praktiske erfaringer fra USA, hvor man på østkysten har haft succes med at så ålegræs

i områder, hvor planten er forsvundet. Forhåbentlig kan vi raffinere teknikken, så vi i stordrift kan høste frø af ålegræs og sprede det i udvalgte danske fjordområder, når vi har frø nok,« siger Flemming Gertz.

Han er landskonsulent hos Videncentret for Landbrug, der i et samarbejde med erhvervspartnerne, Syddansk Universitet og andre danske og udenlandske universiteter står bag søsætningen af pionerprojektet med planten, der danser undersøiske baller med bølgegangen som partner, når den vel at mærke trives.

Når ålegræs får stress

Men i flere årtier har livet været et afdansningsbal i dæmpet belysning for ålegræsset, og kun 10-20 pct. af tidligere tiders enge af ålegræs i danske fjorde og havområder er

tilbage. Algevækst, ringe sigtbarhed, iltsvind og svovlbrinte med afsæt i et alt for stort tab af gødende næringsstoffer fra landbrug, byer og industri har spillet skurkerrollerne i ålegræssets nedtur.

Men i kraft af tre Vandmiljøplaner er vandkvaliteten i mange danske vandområder blevet synligt bedre. Alligevel har ålegræsset ikke for alvor formået at få rodfæste.

»Meget tyder på, at ålegræsset støder på fysiske forhindringer f.eks. på grund af sandvandring, der forhindrer planten i at etablere sig permanent. Måske bliver ålegræsset populært sagt stresset af bølgegang, så det har svært ved at få rodfæste på blød bund. Lysforholdene er mange steder gode nok til, at ålegræsset i teorien skulle kunne vokse. I praksis er det bare ikke sket. Nu krydser vi fingre for, at en aktiv indsats

med høst af frø og efterfølgende såning kan skaffe ålegræsset tilbage i områder, hvor voksevilkårene er gode nok, bare planten får en hånds-rækning,« siger Flemming Gertz.

Fyn er fin med friske frø

Pionererne på ålegræsfronten har denne sommer høstet frø og erfaringer i Limfjorden og Dalby Bugt tæt ved Odense Fjord. Det er sket ombord på flere forskellige marine-høstmaskiner, der skal videreudvikles, så høstteknikken kan blive mest mulig effektiv.

»Vi har oplevet, at der er mindst 10 gange flere skud med frø af ålegræs på den lokalitet, hvor vi høstede i Dalby Bugt end på lokaliteten i Limfjorden. Derfor kan det umiddelbart bedst betale sig at høste frø i det fynske farvand. Men måske er der genetiske forskelle på ålegræs fra egn til egn, så man ikke bare kan så frø fra Odense Fjord-området ud i Limfjorden eller Østersøen. Det skal vi have belyst nærmere. Vi håber at kunne finde de bedste ålegræslokaliteter, der så at sige kan fungere som

donor-områder for de danske fjorde og lavvandede havområder. Måske skal vi udvikle en frøblanding i stil med dem, som havejere bruger til deres græsplæner,« siger Flemming Gertz, der påpeger, at ålegræssets ve og vel viser vejen mod et mere stabilt vandmiljø.

Planten binder CO₂ ligesom planter på land og yder dermed sit bidrag til den globale indsats for at undgå et voldsomt varmere klima med ekstreme vejr-situationer.

Et ålegræsområde på størrelse med en fodboldbane kan over en vækstsæson optage og binde 100-150 kg kvælstof, så næringsstofferne ikke gøder de alger, der med deres masseopblomstringer skaber grundlaget for iltsvind og fiskedød. Det stedsegrønne ålegræs, der repræsenterer et stabilt økologisk system i stil med en gammel naturskov, tager bogstaveligt talt mæden ud af munden på de skadelige alger.

Skove er blevet sletter

Hvor de kystnære skove af ålegræs er bukket under, bliver sandet på fjordbunden i

blæsende vejr hvirvlet op i stil med sandstorme på land, og bølgerne begynder at gnave af landjorden.

Frodige landskaber under overfladen er de senere årtier blevet til åbne sletter, og fisk har mistet områder, hvor de kan lægge deres æg i junglen af ålegræs.

En lang række arter af skaldyr, snegle, rejer, tanglopper og fisk finder føde i skovene af ålegræs. På det lavere vand er der væsentligt flere fisk i områder med ålegræs, end der er på bar sandbund.

For vandfugle som knortegæs, knopsvaner og pibeænder er ålegræs af afgørende betydning. Hvis væksten af planten svigter, må fuglene finde andre græsgange.

Ålegræs har en tolerance over for saltvand som næppe nogen anden europæisk plante. Græsset kan vokse i vand, der har et indhold af salt med en promille i nabolaget af 35 som i Nordsøen. Det kan også gro i vand på fem-seks promille salt som i Østersøen.

I sin storhedstid spirede og groede ålegræsset langs de fleste danske kyster.

Det slanke ålegræs kan

Når ålegræsset er kommet på land, bliver frøene sorteret fra. Kunsten består i at skaffe tilstrækkeligt med frø til udsåning over større områder.

Mange danske fjorde og lavvandede farvande nær kysterne er bogstaveligt talt på bar bund i disse år, for ålegræsset er væk. Projektet Novagrass.dk skal tilføre skaldede fjorde ny vækst.

På Læsø findes vidnesbyrd om ålegræssets store betydning for danskerne nær kysterne. På øen i Kattgat brugte man tørret ålegræs til hustage.

græsfrø

ÅLEGRÆS

Arealet er svundet ind

Foto: Peter Bondo

Omkring år 1900 dækkede ålegræsset i de danske fjorde og lavvandede, kystnære farvande et areal cirka på størrelse med Sjælland. I disse år er kun 10-20 pct. af tidligere tiders enge af ålegræs tilbage.

Der findes cirka 60 arter af havgræsser i verden. Til

sammenligning er der omkring 250.000 arter af blomsterplanter på land.

Ålegræs er den mest udbredte af havgræsserne på den nordlige halvkugle.

På hjemmesiden kan man læse om forskningsprojektet, der har ålegræsset i fokus.

vokse i stil med landjordens fjordbunden går dog lang-anemoner, der sender underjordiske stængler ud og på den måde breder sig. Spredning ved sideskud på

og i gennemsnit breder en livskraftig ålegræsskov sig kun 16 cm om året fra skovbrynet.

Ved frøspredning kan planten hurtigere etablere sig igen i forladte områder. Når ålegræsset blomstrer, er en gammel bevoksning i stand til at producere mange tusinde frø på hver kvadratmeter fjordbund.

Kurs mod nye erfaringer

Også næste år vil Videncentret for Landbrug og de øvrige erhvervspartnerne i regi af projektet Novagrass.dk støvne ud over udvalgte ålegræsskove for at høste.

Ikke bare ålegræsset er lysegrønt, håbet er det også.

»Vi er optimistiske og tror på, at idéen holder vand og vil slå rod. Erfaringerne fra USA viser, at det kan lade sig gøre. Vi er i fuld gang med at løse den første udfordring med at høste tilstrækkeligt med frø på effektiv vis, og Syddansk Universitet vil den kommende måned tage den næste udfordring op, nemlig selve såningen,« siger Flemming Gertz.

De næste uger er der udsigt til høstgilder over det ganske land.

Og engang vil det ganske vand måske blive en del af høstens festligheder.

■ Gennem århundreder er ålegræsset blevet brugt til mange forskellige formål. Lige fra isolering til udvinding af salt.

JAN SKRIVER

jan.skriver@jp.dk

Ålegræs, eller bændeltang som planten også kaldes, har gennem tiderne haft stor betydning for danskerne i deres dagligdag nær kysterne.

Engang blev tørret ålegræs brugt i madrasser og puder. De tørre blade af farvandets plante var særligt fortrinlige i madrasser, fordi de ikke suger fugtighed og mugner. Bladene tiltrækker heller ikke møl og mus.

Som isoleringsmateriale er ålegræs prima, og det gik først af mode i 1950'erne og 60'erne.

Tørret ålegræs kunne om vinteren isolere og holde frosten fra kuler med roer og kartofler.

Om sommeren kunne det køle, hvis der skulle opbevares større mængder af is.

På Læsø er vissent ålegræs blevet brugt som tækkemateriale, og der er på øen

fortsat adskillige huse, der bærer de gammeldags tangtage.

På grund af de skandinaviske ålegræsområders ringe aktuelle tilstand kan det knibe med at skaffe råvarer til reparationer eller udskiftning af tagene.

Værn mod oversvømmelser

Flere steder i Danmark blev der for århundreder siden bygget diger af ålegræs. Ved Ebeltoft kan man se resterne af et ålegræs-dige, der omkring år 1700 blev lavet for at værne mod oversvømmelser.

Og på Møn er ålegræs blevet brugt til at etablere skel mellem markerne. 35 km tangdiger af opskyllet ålegræs fra Østersøen blev opført på øen fra 1710 og tre årtier frem.

Fjordenes græs blev flere steder brugt til udvinding af salt. Ålegræsset blev brændt, og så trak man saltet ud af asken.

Hos fattigfolk er der blevet tændt ild til ålegræs som fyld i cigarer, men bændeltangen blev aldrig ligefrem en rygende succes.

Det opskyllede ålegræs

langs kysterne er også blevet brugt til at plante kartofler i, og de friske, grønne blade er i knappe tider blevet serveret som foder for drøvtyggere.

Man har ligefrem transporteret sig på ålegræs. I årene omkring Anden Verdenskrig brugte cyklister at stoppe deres dæk ud med bændeltang.

Og så trillede cyklerne af sted på "tangodæk".

FRILUFTSREPORTER

Jan Skriver er journalist og naturfotograf. Han skriver om naturoplevelser og -nyheder for Jyllands-Posten.